

Na prípad otázky spracovania prameňov sa možno pozrieť aj z druhej perspektívy. Je evidentné, že autor vie, akú majú takéto zmienky výpovednú hodnotu a aký zmysel má o nich písať štýlom, akým to robí. Nezasvätený čitateľ to však netuší. Problém s uchopením vnútorného usporiadania diela bude mať preto obzvlášť čitateľ, ktorý aspoň trochu pozná pomery najnovšej historiografie. Zmienky totiž evokujú deskriptívnosť a sled kratučkých naratívov. Myslím, že práve priamočiarym apelom na zmysel zmienok by autor vysvetlil rozdiel medzi súbormi faktov a historickým dielom (produktom historického výskumu). Alebo inak, slovami Petra Burkeho: „pre špecialistu je každá prezentácia zameraná na nešpecialistov popularizáciou...(...). Dalo by sa tvrdiť, že práve proces analýzy mení relatívne surové informácie na skutočné poznanie.“¹

Prítomnosť kvalitatívnych analýz obsahujúcich interpretácie idúca ruka v ruke so sledovaním vybraných tém sa síce môže čiastočne negovať s poňatím historiografického diela založenom na postupnom geografickom a chronologickom prístupe, napriek tomu by sa tieto skutočnosti nemali vylučovať, a to obzvlášť ak autor demonštruje svoje zorientovanie v teoreticko-metodických otázkach a literatúre.² Samotný popis zmienok totiž – v kontexte metodológie humanitných vied – evokuje, že ich interpretácia je zbytočná, pretože sú zrozumiteľné samé zo seba. Interpretácia však, ako je známe, je potrebná vždy, keď text nie je zrozumiteľný na prvý pohľad.³ Domnievam sa, že zvolený „chronologicko-zemepisný“ prístup (okrem toho, že zrejme v konečnom dôsledku priláka menej čitateľov) v tejto súvislosti zatieňuje autorovu snahu vysvetľovať malé dielčie problémy jednotlivých prameňov, ktoré často uvádza v bohatom poznámkovom aparáte.

Napriek uvedenej kritike časti koncepcie recenzovanej knihy, treba vyzdvihnúť veľmi objemný pramenný korpus, na ktorom autor zakladá, a to v prvom rade využité archívne pramene a dobovú tlač. Vďaka nim monografia istotne poslúži ako výborný zdroj ďalších výskumov. Na škodu by určite nebolo ani prípadné nové spracovanie týchto prameňov (prípadne tých istých!), tentoraz s tematickým prístupom sledujúcim jednotlivé problémy – ako sú napríklad školstvo, zbožnosť, vzťahy duhovenstva a laikov, kriminalita alebo aj menšie témy ako trebárs vzťah zemepánov k patronátym budovám. Vzhľadom na familiárnosť autora s týmito prameňmi, je pravdepodobné, že práve on by mohol byť najpovolanejším odborníkom na vykonanie takéhoto počinu.

¹ BURKE, Peter. Společnost a vědení II. Od Encyklopedie k Wikipedii. Praha, 2013, s. 65, 108; Treba povedať, že do istej miery nečakane práve metodologická časť úvodu obsahuje krátke texty s črtami analýzy. Tak napríklad, keď autor spomína prínos práce pre hospodárske dejiny (síce nie metódy hospodárskych dejín), uvádza viaceré lokálne udalosti ekonomického charakteru, čím hospodársky kontext prameňov tematizuje (zato napr. na 6 % povolený úrok, myslím, netreba zvlášť upozorňovať, keďže bol všeobecne zaužívaný už storočia).

² Za zamyslenie stojí, či v súčasnosti má ešte zmysel v historiografii uvádzať napríklad priamu alebo nepriamu metódu (s. 26 – 27). Metódy totiž nadobúdajú praktický zmysel, až keď si ich uvedomujeme a systematicky s nimi pracujeme pri analýze, vďaka čomu sa ich výsledky prejavujú v konkrétnych textoch.

³ Napríklad GADAMER, Hans-Georg. Problém dějinného vědomí. Praha, 2019, s. 13-15.

Kniha vo svojej súčasnej podobe, ponúka vhodný materiál pre ďalšie skúmanie cirkevných dejín, mikrohistórie alebo regionálnych dejín, ktorých historici určite ocenia ľahkú orientáciu v texte. Vyzdvihnúť treba tiež prílohy obsahujúce napríklad zoznamy duchovných pôsobiacich v jednotlivých zboroch. Tie by potenciálne mohli prispieť k budúcemu archontologickému (respektíve prosopografickému) výskumu.

Ondrej Šály, Historický ústav Slovenskej akadémie vied